

**UCHWAŁA NR VI/40/2015
RADY MIEJSKIEJ W BIAŁYM BORZE
z dnia 31 marca 2015 r.**

**w sprawie przyjęcia „Programu na rzecz aktywizacji seniorów w gminie Biały Bór
na lata 2015 – 2020”**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6a ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U.2013.594 z późn. zm.), art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U.2014.1649 z późn. zm.)

Rada Miejska w Białym Borze uchwala, co następuje:

- §1.** Przyjmuje się „Program na rzecz aktywizacji seniorów w gminie Biały Bór na lata 2015 – 2020” stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.
- §2.** Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Białego Boru.
- §3.** Uchwała wchodzi w życie w dniu podjęcia i podlega ogłoszeniu w sposób zwyczajowo przyjęty.

RADA MIEJSKA
w Białym Borze
woj. Zachodniopomorskie

Przewodnicząca Rady

Wanda Król

PROGRAM NA RZECZ AKTYWIZACJI SENIORÓW W GMINIE BIAŁY BÓR NA LATA 2015 – 2020

SPIS TREŚCI

1. Wstęp
2. Diagnoza sytuacji seniorów w gminie
3. Analiza SWOT
4. Cele i działania w ramach programu
5. Metody wdrażania programu
6. Źródła finansowania programu
7. Monitoring

WSTĘP

Prace nad projektem programu trwały w okresie kwiecień – październik 2014 roku, a uczestniczyło w nim 12 osób, stanowiących zespół roboczy, utworzony w związku z uczestnictwem gminy Biały Bór w projekcie „Współpraca z III sektorem – standardem zachodniopomorskich samorządów”, realizowanym przez Pracownię Pozarządową z Koszalina.

Opracowany przez zespół roboczy projekt programu został poddany w terminie 28.10.2014 r. do 10.11.2014 r. konsultacjom społecznym, przeprowadzonych na podstawie zapisów Zarządzenie Burmistrza Białego Boru nr 115/2014 z dnia 21.10.2014 r. w sprawie przeprowadzenia konsultacji społecznych w sprawie projektu programu na rzecz aktywizacji seniorów w gminie Biały Bór na lata 2015-2020.

DIAGNOZA SYTUACJI SENIORÓW W GMINIE

STATYSTYKA MIESZKAŃCÓW WG WIEKU I PŁCI

Dane na dzień 31.12.2013

Wiek	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem
60 +	408	537	945

Osoby korzystające z Pomocy Społecznej w wieku 60+ z podziałem na mężczyzn i kobiety w latach 2011-2013

	Liczba osób w wieku 60+ korzystająca ze świadczeń OPS			
Rok	Ogółem	Kobiet	Mężczyzn	Udział % do ogółu korzystających z OPS
2011	71	31	40	14,98
2012	65	26	39	13,46
2013	54	26	28	11,06

Tendencja spadkowa, nabycie świadczeń emerytalno – rentowych.

Powiatowy Urząd Pracy w Szczecinku informuje o stanie bezrobocia na terenie Gminy Biały Bór (miasto oraz gmina)

Stan na 31.12.	Liczba osób bezrobotnych na terenie Gminy Biały Bór w wieku 60+	
	Ogółem	Kobiet
2011	13	0
2012	10	0
2013	12	0

Czytelnicy biblioteki

Seniorzy wśród czytelników Biblioteki Publicznej w Białym Borze

Rok	Ilość czytelników ogółem	Seniorzy razem	W tym: kobiety	W tym: mężczyźni	% w stosunku do ogółu czytelników
2011	845	67	44	23	8
2012	872	79	52	27	9
2013	874	90	58	32	10

Opis działań społecznych, edukacyjnych, kulturalnych, integracyjnych na rzecz seniorów ze strony Gminy, instytucji gminnych, sołectw, organizacji pozarządowych.

Dotychczasowe działania skierowane na rzecz seniorów skupiały się wokół Klubu Seniora działającego w latach 2009-2013 założonego z inicjatywy MGOK i Biblioteki Publicznej w Białym Borze. Działania tego klubu skupiały się na organizacji wyjazdów do teatru, wycieczek krajoznawczych, rowerowych dla seniorów, spotkań przy ognisku, spotkań wigilijnych, organizacji „pchlego targu” na festynach. Klub zakończył działalność, ponieważ członkowie nie chcieli być już oddziałem Klubu ze Szczecinka tylko chcieli sami założyć stowarzyszenie i zabrakło wśród nich lidera, który pokierowałby ich działalnością.

Seniorzy z naszej gminy uczestniczą także w imprezach kulturalnych i edukacyjnych organizowanych w szkołach, świetlicach wiejskich czy w plenerze skierowanych bezpośrednio do nich np: Dzień Babci i Dziadka oraz innych skierowanych do wszystkich mieszkańców gminy np: Dni Białego Boru, Dzień Kobiet, Dożynki itp.

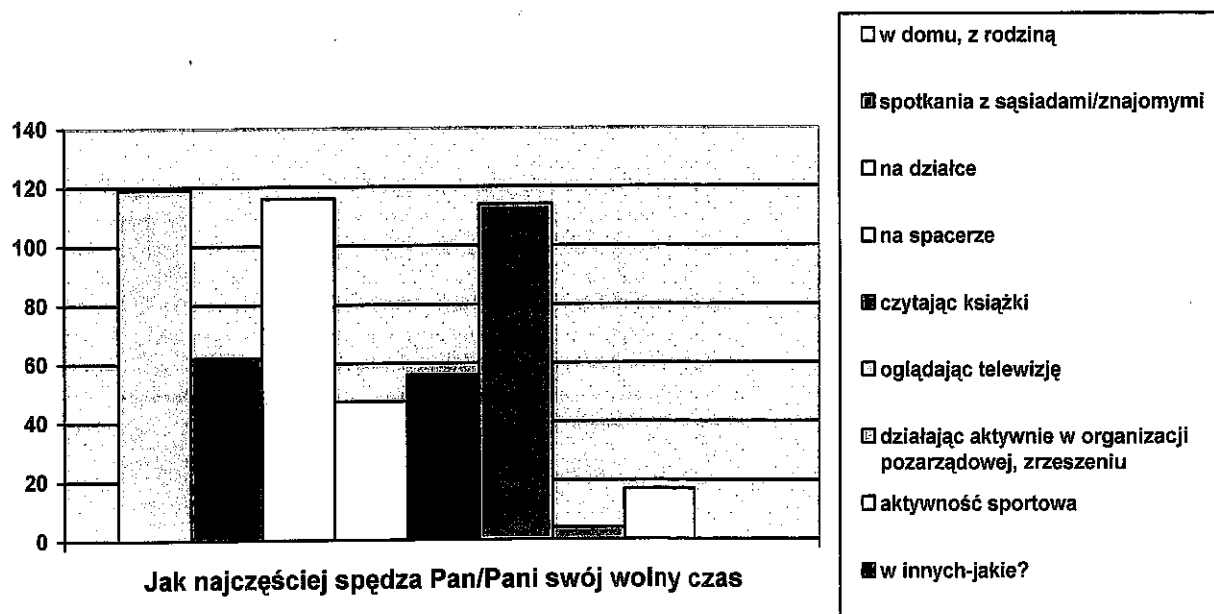
W latach 2011-2014 w Bibliotece Publicznej organizowano dla osób 50+ cykl szkoleń z obsługi Internetu w ramach działań Latarników Polski Cyfrowej Równych Szans. Cykliczne spotkania głośnego czytania książek przedszkolakom czy rodzinne malowanie pisanek wielkanocnych stały się dobrym przykładem działań integrujących młodzież z seniorami.

BADANIA ANKIETOWE

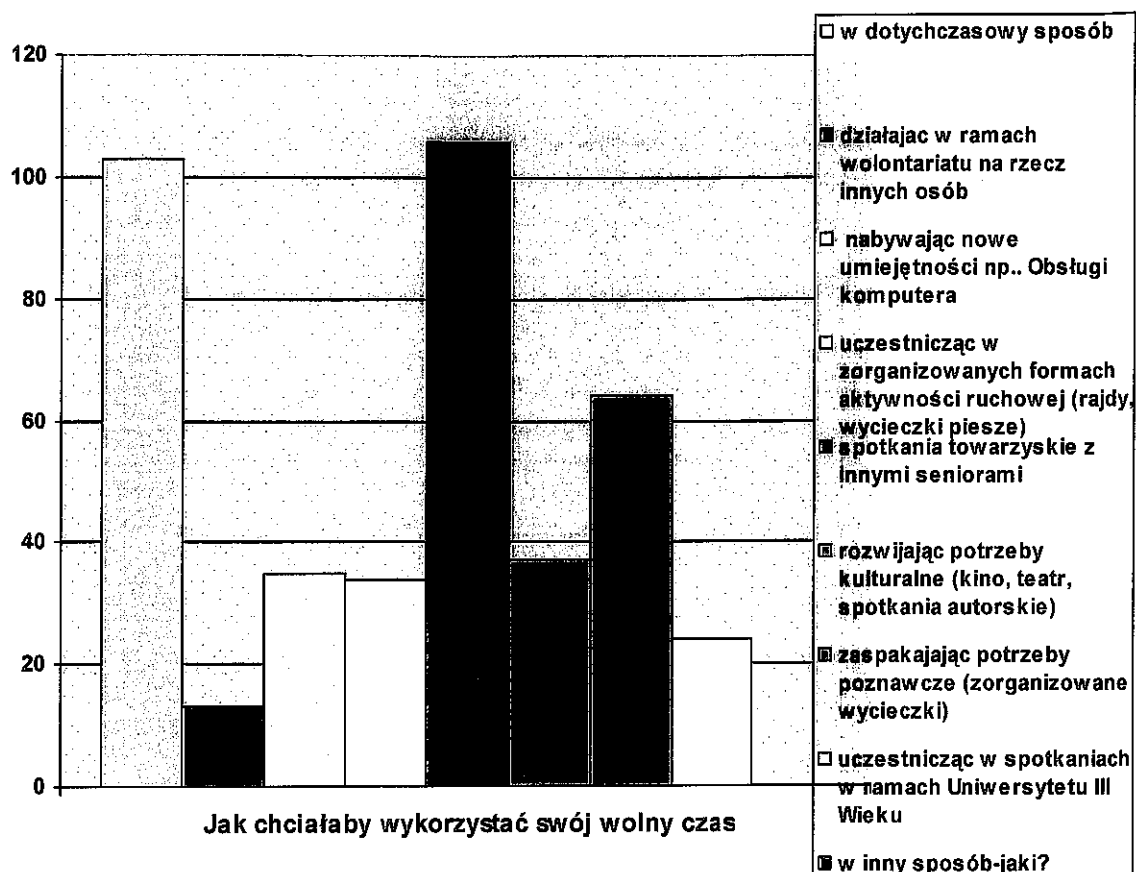
Do diagnozy obecnej sytuacji seniorów, ich potrzeb, problemów i oczekiwań wykorzystano badania ankietowe, przeprowadzone na podstawie formularza ankiety przygotowanego przez zespół roboczy. Badania zostały przeprowadzone w maju 2014 roku wśród 189 seniorów z terenu Gminy Biały Bór.

Najważniejsze wyniki ankiet:

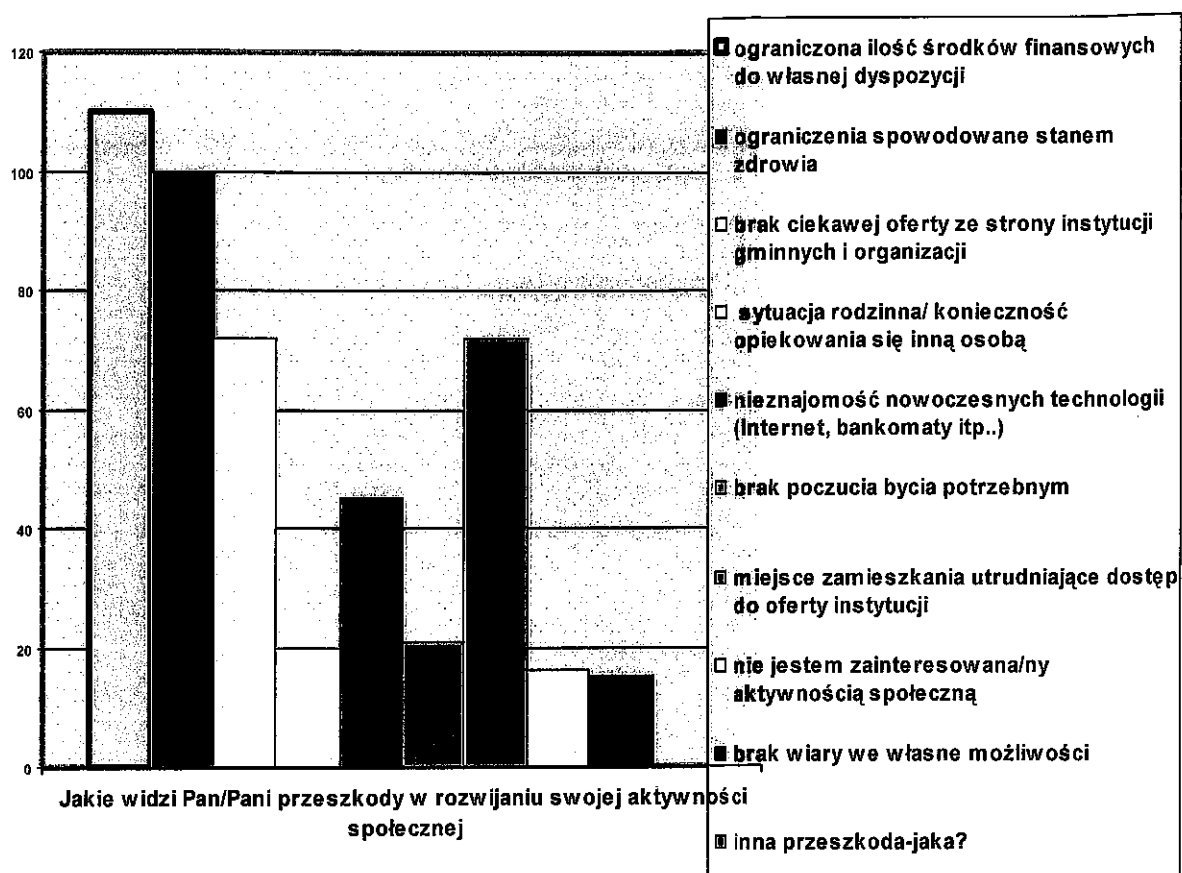
- Mieszkańcy wsi są bardziej aktywni, co pokazuje sama liczba osób które wypełniły ankiety (ok. 75%);
- Czynni zawodowo – tylko 16 % - są osoby dyspozycyjne czasowo, mają wolny czas;
- Samodzielnie mieszka 1/3 ankietowanych – większość ma wsparcie ze strony najbliższych; pozostałe osoby muszą liczyć na wsparcie sąsiadów w przypadkach choroby, problemów;
- Dochody (ankieta do diagnozy przy tworzeniu strategii rozwiązywania problemów społecznych, kwiecień 2014r. – mało odpowiedzi było o złym stanie materialnym, najczęściej oceniano na „średni”): najczęściej osób w progu 500-1.000zł./osoba/miesiąc, ale dużo osób w progu powyżej 1.000zł./osoba/miesiąc (40%) – dość korzystna sytuacja materialna tej grupy wiekowej;
- Bardzo niski wskaźnik (6%) – wynika to częściowo z wieku i małej fizycznej aktywności; niski poziom wykształcenia też przeszkadza;
- Przeważająca liczba osób spędza czas w swoim najbliższym otoczeniu – dom, działka, bez interakcji z innymi osobami z zewnątrz;

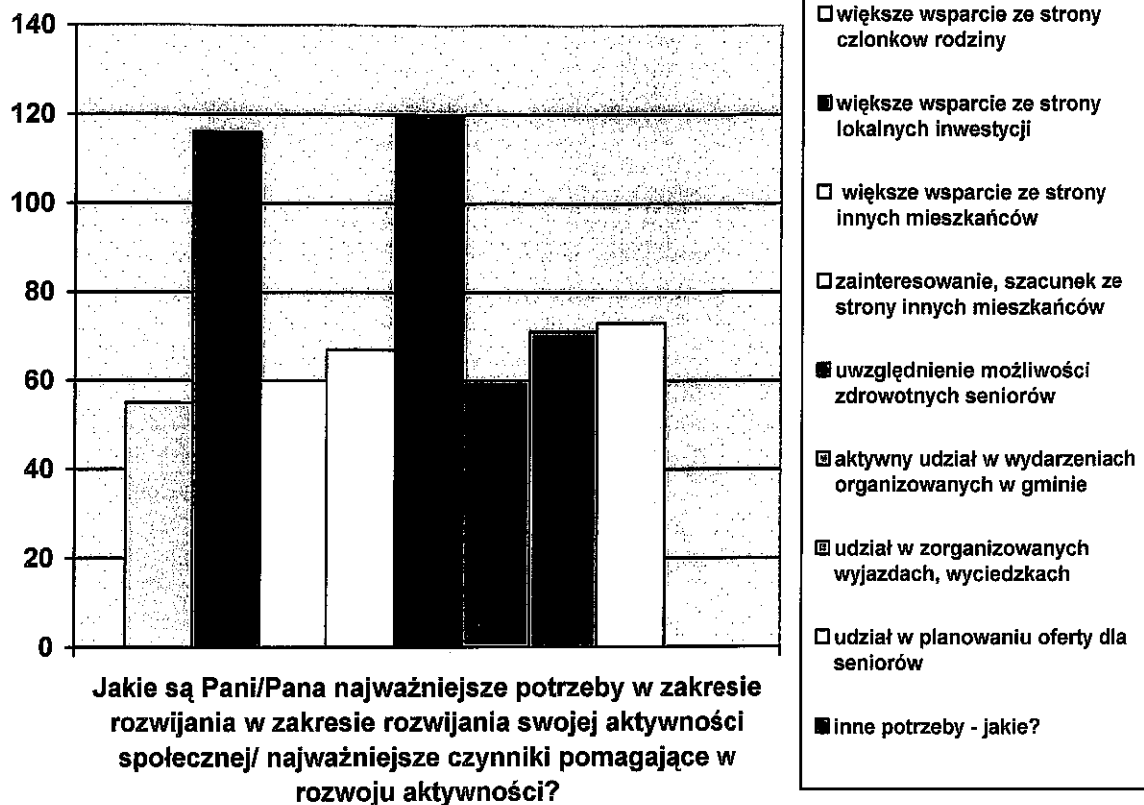
- Chęci spędzania wolnego czasu – głównie w dotychczasowy sposób, ale też dużo odpowiedzi dotyczących spotkań towarzyskich z innymi seniorami i udział w wycieczkach. Kolejny raz potwierdza się niska skłonność do działań w zorganizowanych organizacjach (tylko 13);

- Mocne strony: dużo ankietowanych odpowiedziało twierdząco – jest to okazja do integracji osób, organizacji kółek tematycznych, dyskusyjnych, przestrzeni do dzielenia się swoją wiedzą (szeroka wiedza historyczna), umiejętnościami (kulinarne, majsterkowanie). Można integrować osoby starsze nie na szeroką skalę koniecznie, ale tylko w ramach miejscowości, przy wykorzystaniu świetlic wiejskich;
- Przeszkody w rozwijaniu aktywności: najczęściej odpowiedzi wskazuje na przeszkody finansowe – wynika to z nastawienia, że za wszystko trzeba będzie płacić; druga najczęściej wymieniana przeszkoda to ograniczenia spowodowane stanem zdrowia – czynnik niezależny i stały. Dwie kolejne częste przeszkody: miejsce zamieszkania utrudniające dostęp do oferty dla seniorów (czynnik niezależny, ale można go zniwelować aktywnością poszczególnych świetlic wiejskich – tam mogą być organizowane działania na rzecz seniorów) oraz brak ciekawej oferty ze strony instytucji i organizacji z terenu Gminy – niewielka aktywność i innowacyjność w ofercie świetlic; brak osób zaangażowanych w rozwijanie oferty;

- Potrzeby w zakresie rozwijania aktywności: „większe wsparcie ze strony lokalnych instytucji” najczęściej zaznaczane – przyczyny: wcześniejsze przyzwyczajenia do stałej opieki instytucji (teraz już nie ma takich możliwości); poczucie marginalizacji – potrzeba zainteresowania i szacunku ze strony innych mieszkańców. „Udział w planowaniu oferty dla seniorów” – potrzeba umożliwienia seniorom samodzielnego decydowania o działaniach na ich rzecz.

ANALIZA SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
– Świetlice wiejskie umożliwiające prowadzenie działań dla seniorów; – Wola, zaangażowanie ze strony samorządu lokalnego w kierunku tworzenia strategii działań na rzecz seniorów; – Kadra specjalistów w zakresie opieki, pracy z osobami starszymi; – 2 samochody gminy dostosowane do przewozu osób niepełnosprawnych/starszych; – Baza rekreacyjno-turystyczna dostępna dla osób starszych; – Możliwość dotarcia z informacją do dużej grupy osób starszych poprzez organizacje zrzeszające seniorów (Polskie Stowarzyszenie Diabetyków Koło w Białym Borze, Białoborskie Stowarzyszenie Sołtysów) oraz parafie.	– Brak organizacji pozarządowej zajmujących się prowadzeniem działań dla seniorów; – Brak liderów lokalnych; – Brak stałej, zorganizowanej oferty świetlic wiejskich dla seniorów; – Słabe połączenia komunikacyjne z częścią miejscowości na terenie Gminy; – Duży teren gminy, znaczne odległości między miejscowościami; – Niski poziom materialny osób starszych – Nieporadność osób starszych w załatwianiu spraw formalno-prawnych; – Wielokulturowość osłabiająca poziom integracji społecznej; – Niski poziom aktywności obywatelskiej (udział w działaniach organizacji pozarządowych); – Możliwość konfliktów, nieporozumień

	społecznych na tle poglądów politycznych mieszkańców.
SZANSE	ZAGROŻENIA
– Plan rozwoju Ośrodka Kultury uwzględniający współpracę z seniorami; – Prężnie działające Uniwersytety III Wiek w Szczecinku i Bobolicach; – Środki finansowe z zewnątrz; – Parafia grekokatolicka, Urząd Miasta – plany uruchomienia Domu Pomocy Społecznej / Środowiskowego Domu Pomocy Społecznej; – Rosnąca liczba osób starszych, jako odbiorców działań ujętych w strategii.	– Niechęć środowiska dla nowych inicjatyw; – Słabe zaangażowanie ze strony mieszkańców/seniorów do udziału w działaniach na ich rzecz; – Trudności z transportem uczestników do miejsc organizacji działań na rzecz seniorów.

CELE I DZIAŁANIA W RAMACH PROGRAMU

CEL 1: integracja środowiska seniorów

DZIAŁANIA:

1. Stworzenie strony internetowej dedykowanej seniorom zawierającej informacje o wydarzeniach organizowanych na terenie Gminy Biały Bór i Powiatu Szczecineckiego dla seniorów; przydatne informacje, aktualności; baza adresowa instytucji i podmiotów świadczących usługi dla seniorów i in.

2. Kluby aktywnego seniora:

Spotkania integracyjne:

- spotkania seniorów o charakterze artystycznym zorganizowane z udziałem Klubów Seniora działających na terenie Powiatu Szczecineckiego i powiatów ościennych. Inicjatywa ta ma służyć aktywizacji i integracji seniorów a także być okazją do prezentacji umiejętności i wspólnej zabawy;
- plenerowe spotkania integracyjne: wyjazdy do poszczególnych sołectw na terenie gminy oraz na poziomie regionalnym / międzynarodowym ;
- spotkania w świetlicach wiejskich – wieczorki taneczne; imprezy okolicznościowe typu „Dzień seniora”, „Spotkania z piosenką” – występy zespołów, wystawy, projekcje filmowe, spotkania teatralne, spotkania autorskie, itp.

Prelekcje na różne tematy:

- zdrowie: zajęcia promujące zdrowie i szeroko pojętą profilaktykę odbywające się z udziałem specjalistów tej tematyki, m.in. lekarzy m.in. geriatry, gerontologa społecznego, diabetologa, pielęgniarki, fizykoterapeuty, muzykoterapia, terapia tańcem i ruchem: tańce integracyjne w kręgu, tańce integracyjne na siedząco itp.;
- bezpieczeństwo osób starszych, prowadzone przez przedstawicieli różnych instytucji m.in. Straży Pożarnej, Policji, Straży Miejskiej, prawnik, leśnik (bezpieczne zachowanie się w lesie, bezpieczne grzybobranie) itp.

Warsztaty tematyczne:

- warsztaty wokalne: zajęcia wokarno-muzyczne – wynikiem czego mogą powstać zespoły wokarno-muzyczne;
- warsztaty komputerowe: warsztaty np. „Seniorzy w sieci” – wynikiem czego mogą powstać koła komputerowe lub kawiarenki internetowe i in.;
- zajęcia mające na celu poszerzenie ich zainteresowań m.in. plastycznych, artystycznych, rękodzielniczych, kulinarnych, krawieckie, robótki ręczne, hafciarstwo itp.

Wycieczki/wyjazdy

- wycieczki po Białym Borze i regionie – integracja i poznanie własnej Gminy oraz radzenie sobie poza granicami własnego gospodarstwa;
- wycieczki po regionie Pomorza Środkowego – integracja i poznanie sąsiednich gmin oraz radzenie sobie poza granicami własnej gminy;
- wycieczki krajoznawcze – integracja i poznawanie nowych miejsc, nowych kultur i nowych obyczajów itp.;
- wyjazdy na seminaria, szkolenia, kursy celem pogłębiania wiedzy i umiejętności pracy w grupie, organizacji imprez, zdobywania funduszy z różnych źródeł.

Zajęcia edukacyjne

- obsługa komputera i innych urządzeń informatycznych;
- zajęcia ruchowe: gimnastyka usprawniająca, Nordic Walking, joga, itp.;
- gimnastyka umysłu dla seniora:
  - zajęcia ćwiczące pamięć – trening pamięci,
  - zajęcia uczące utrzymywania myśli na tym samym obiekcie w pewnym okresie czasu – trening koncentracji uwagi,
  - zajęcia zwiększające potencjał twórczy- trening twórczości.

CEL 2: budowanie relacji międzypokoleniowych

DZIAŁANIA:

1. Współpraca ze szkołami, angażowanie młodzieży w działania na rzecz i/lub z udziałem seniorów:

promowanie zdrowego stylu życia, organizacja kampanii na rzecz badań profilaktycznych w chorobach cywilizacyjnych takich jak: cukrzyca, otyłość, nadciśnienie, konkursy promujące udział seniorów w społeczeństwie.

2. Organizacja wspólnych zajęć dzieci – młodzież – seniorzy:

Współpraca dzieci w ramach zajęć manualnych poprzez organizację różnorodnych warsztatów np.: malowanie jajek, wspólne czytanie książek, zainteresowanie młodego pokolenia opowieściami historycznymi, malowanie jajek, czytanie książek, „spotkania z historią”, rękodzieło.

3. Organizacja wspólnych imprez okolicznościowych – z okazji świąt narodowych, Wielkanocy, Bożego Narodzenia, Dnia Babci/Dziadka

- podtrzymywanie więzi społeczne i komunikację międzyludzką poprzez kontakty seniorów z młodszyimi członkami społeczeństwa (co z kolei skutecznie wpływa na łamanie stereotypu starości jako okresu społecznej bierności i bezradności);

- doprowadzenie do lepszego poznania potrzeb seniorów przez młodzież a także potrzeb młodzieży przez seniorów, przygotować seniorów do nowych dla nich form aktywności np. wolontariat;
- stworzenie partnerskich warunków dla powstawania inicjatyw międzypokoleniowych;
- upowszechnienie programów wolontarystycznych wśród seniorów;
- wzmocnienie integracji międzypokoleniowych;
- doprowadzić do lepszego poznania potrzeb seniorów przez młodzież a także potrzeb młodzieży przez seniorów.

Współpraca międzypokoleniowa seniorów z młodzieżą, realizowana poprzez:

- wspólne uczestniczenie w warsztatach i szkoleniach;
- wymiana doświadczeń, dzieleniu się wiedzą;
- angażowanie seniorów w działania wolontarystyczne na rzecz dzieci i młodzieży;
- konfrontacja dwóch światów i zderzenia dwóch kultur: pokolenie ludzi młodych – bez ideałów, seniorzy – poszanowanie tradycji i wartości;
- stworzenie nowych międzypokoleniowych przyjaźni: przyszywana babcia – przyszywany wnuk;
- wypracowanie przez ludzi starszych metod pracy wychowawczej z młodzieżą.

CEL 3: budowanie systemu współpracy z organizacjami/grupami działającymi na rzecz seniorów

DZIAŁANIA

1. Planowanie i realizacja wspólnych działań/projektów obejmujących działania na rzecz seniorów;
2. Organizacja cyklicznych spotkań integracyjnych dla przedstawicieli organizacji/grup działających na rzecz seniorów;
3. Promocja działań ngo poprzez Białoborski Biuletyn Samorządowy i stronę internetową gminy;
4. Informacja o działaniach innych instytucji , głównie szkolenia , informacje o granatach;
5. Udostępnianie lokali, sal konferencyjnych i szkoleniowych samorządu;
6. Wsparcie w tworzeniu partnerstw międzysektorowych (samorząd – organizacje) oraz wewnątrzsektorowych (między samymi organizacjami);
7. Doradztwo w wypełnianiu wniosków o pozyskanie środków spoza budżetu gminy;

CEL 4: wyłanianie i „kształcenie” liderów wśród seniorów

DZIAŁANIA:

1. Organizacja konkursu na „najbardziej aktywnego seniora”

Celem konkursu jest nagradzanie seniorów, którzy wyróżnili się wyjątkową aktywnością na rzecz społeczności lokalnej, ciekawą inicjatywą organizowaną z myślą o społeczności lokalnej. Konkurs adresowany jest do wszystkich osób, instytucji, organizacji pozarządowych oraz grup nieformalnych, które chcą złożyć nominację kandydatów.

Rozpowszechnienie idei konkursu wśród społeczności - ogłoszenie konkursu na stronach internetowych organizacji pozarządowych, Urzędu Miasta, instytucji, facebooku itp. oraz na plakatach.

2. Szkolenia z zakresu liderstwa/współpracy

Organizacja szkoleń warsztatowych dla seniorów, podczas których uczestnicy poznają leaderskie ABC:

- jak pracować z zespołem,
- jak angażować/mobilizować innych do działania,
- jak przekonująco występować publicznie,
- jak realizować projekty.

CEL 5: Promowanie i upowszechnianie działań organizowanych na terenie Gminy na rzecz/ z udziałem seniorów

DZIAŁANIA:

- rozwieszanie na terenie miasta i gminy plakatów informujących o wydarzeniach;
- zamieszczanie informacji w prasie lokalnej i w Internecie;
- wysyłanie zaproszeń do seniorów;
- roznoszenie ulotek;
- przekazywanie informacji o planowanych wydarzeniach do sołtysów, księdza i radnych miejskich;
- rozpowszechnianie wydarzeń w telewizji lokalnej i radio (zapraszanie przedstawicieli mediów do relacjonowania wydarzeń);
- wykorzystanie strony internetowej dedykowanej seniorom (opisanej w ramach celu nr 1)

CEL 6: Pomoc osobom starszym narażonym na pogorszenie zdrowia fizycznego i psychicznego, w celu poprawy ich funkcjonowania w środowisku rodzinnym i lokalnym oraz wzmocnienia odporności psychicznej

DZIAŁANIA:

1. Upowszechnianie informacji na temat dostępności do usług świadczonych na rzecz osób starszych przez instytucje i organizacje (z wykorzystaniem strony internetowej dedykowanej seniorom, opisanej w ramach celu nr 1);
2. Korzystanie z bezpłatnej pomocy prawnej, psychologicznej i pracownika socjalnego;
3. Doskonalenie wiedzy zawodowej pracowników pomocy społecznej w zakresie wspierania osób starszych;
4. Wspieranie rodziny w opiece nad seniorem, poprzez np.: udzielanie pomocy psychologicznej oraz rozwój poradnictwa dla rodzin osób starszych;
5. Promowanie tworzenia pomocy sąsiedzkiej dla osób starszych;
6. Rozwój wolontariatu działającego na rzecz osób starszych;
7. Utworzenie w Domu Pomocy Społecznej miejsc pobytu tymczasowego dla osób starszych;
8. Zwiększenie dostępności do domowej opieki pielęgniarzkiej i rehabilitacji osobom starszym;
9. Organizowanie badań profilaktycznych adresowanych do osób starszych.

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU

Z uwagi na przyjętą metodologię tworzenia niniejszego dokumentu, określono poniżej potencjalne źródła pozyskiwania środków na finansowanie działań ujętych w programie, bez wyliczania konkretnych kwot wydatków w ramach poszczególnych sfer tematycznych. Do źródeł tych należą przede wszystkim:

- 1) budżet Gminy;
- 2) ministerstwa tematycznie powiązane z obszarem tematycznym, którego dotyczy program;
- 3) środki z Unii Europejskiej;
- 4) budżet województwa zachodniopomorskiego;
- 5) środki własne instytucji realizujących program;
- 6) środki instytucji grantodawczych dostępne głównie dla organizacji pozarządowych (m.in. Program Operacyjny Fundusz Inicjatyw Obywatelskich, Fundacja Wspomagania Wsi i inne).

SPOSÓB WDRAŻANIA PROGRAMU

1. Program będzie przyjęty uchwałą Rady Miejskiej w Białym Borze, stając się formalną podstawą do planowania działań przez zainteresowane podmioty i grupy osób.
2. Planowanie i wdrażanie poszczególnych działań opisanych w programie powinno się odbywać we współpracy samorządu lokalnego i innych partnerów społecznych i gospodarczych, prowadzących swoją działalność w obszarze opisanym w programie. Wśród potencjalnych partnerów wymienić należy przede wszystkim: organizacje pozarządowe, grupy nieformalne, związki i porozumienia organizacji pozarządowych, Powiatową Radę Działalności Pożytku Publicznego (w przypadku jej utworzenia).
3. W procesie opracowywania programów współpracy z organizacjami pozarządowymi Urząd Miejski w Białym Borze będzie uwzględniał zapisy niniejszego dokumentu przy ustalaniu katalogu obszarów priorytetowych współpracy.
4. W procesie tworzenia budżetów Gminy Rada Miejska w Białym Borze będzie uwzględniała działania opisane w niniejszym dokumencie przy planowaniu wydatków Gminy.

MONITORING WDRAŻANIA PROGRAMU

1. Zespół roboczy, który tworzył projekt niniejszego dokumentu dokona oceny poziomu wdrażania działań opisanych w programie.
2. Dokonując tej oceny, zespół może uzyskiwać informacje o realizowanych i zrealizowanych przedsięwzięciach zawartych w programie od podmiotów działających na terenie Gminy Biały Bór.
3. Ocena zawierać będzie informacje o podjętych działaniach w ramach poszczególnych celów, zaangażowanych środkach, liczbie uczestników, osiągniętych rezultatach.
4. Ocena przygotowywana będzie w pierwszym kwartale po zakończeniu danego roku.
5. Ocena obejmować może również dodatkowo, oprócz informacji zawartych w punkcie 3, również planowane do realizacji na rozpoczynający się rok kalendarzowy działania w ramach poszczególnych obszarów problemowych opisanych w programie.

Przewodnicząca Rady

Wanda Król